

AJER
AKADEMIC JOURNAL OF
EDUCATIONAL RESEARCH

ISSUE 7

**AKADEMIC JOURNAL
OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL**

December 2024

WWW.AJERUZ.COM

International Scientific Journal
AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
December 2024

Tashkent 2024

Egamberdiyeva Nigora Azizovna
CHDPU, Pedagogika fakulteti, Maxsus pedagogika kafedirasi o'qituvchisi
nigoraazizovna1991@gmail.com

Norova Durдона Yutpulla qizi
CHDPU, Pedagogika fakulteti talabasi
durdonanorova25@gmail.com

Аннотация: В данной статье отмечено значение логопедических игр в устранении дефектов речи у детей с нарушениями речи. Рассмотрены методы совершенствования учебно-воспитательного и коррекционного развития детей с нарушениями речи посредством логопедических игр.

Abstract: In this article, the importance of logopedic games in the elimination of speech defects in speech-impaired children is noted. Ways to improve the educational and rehabilitation development of speech-impaired children through speech therapy games are considered.

ключевые слова: логопедическая игра, алалия, дизартрия, экзогенное, эндогенное, коммуникативный диалог, эмоционально-волевая, педагогическая запущенность

Keywords: logopedic game, alalia, dysarthria, exogenous, endogenous, communicative dialogue, emotional-volitional, pedagogical neglect

Shuni ta'kidlab o'tishimiz kerak-ki mustaqillikka erishganimizdan so'ng hukumatimiz tomonidan o'sib ulg'ayayotgan bolajonlarimizning ma'naviy- axloqiy tarbiyasiga, uni amalga oshirishda asosiy omillardan sanaluvchi til o'qitish masalalariga kuchli e'tibor qaratish dolzarb muammolarga katta e'tibor qaratildi. Shuningdek hozirgi kunda maktabgacha va maktab yoshidagi bolalarda nutqning kechikishi kuzatilmoqda. Ayniqsa maktabgacha yoshidagi bolalarda nutq kechikishi aqliy rivojlanishning ortda qolishi ko'p hollarda kuzatilmoqda. Nutqning kechikishi va aqliy rivojlanishning ortda qolishi hozirgi kunda elektron gadjetlarga bog'lanib qolishi natijasida kuzatilmoqda. Buning oldini olish uchun bolalarni didaktik o'yinlar orqali bolalarni o'yinlarga jalb qilish kerak. Rivojlantiruvchi o'yinlar orqali gadjetlardan uzoqroq qilishimiz kerak.

Nutq – tilning fikr ifodalash va almashish jarayonlarida amal qilishi, tilning alohida ijtimoiy faoliyat turi sifatidagi muayyan yashash shakli. Nutq deganda uning og'zaki (ovozli) va yozma ravishda namoyon bo'lishidagi jarayonlar, ya'ni so'zlash jarayoni va uning natijasi (xotirada saqlangan yoki yozuvda qayd etilgan nutqiy fikrlar, asarlar) tushuniladi. Bolalar o'sib, ulg'aygani sari ularning nutqi ham rivojlanib boradi. Bu davrda

ba'zan nutqning ma'lum darajadagi buzilishlari kuzatilishi mumkin. Nutq kamchiliklarining kelib chiqishi sabablarini oilada har bir ota-ona, maktabgacha tarbiya muassasalarida tarbiyachilar, maktabda o'qituvchilar bilishlari zarur. Chunki nutq kishilarning til vositasi orqali aloqa jarayonining tarixan tarkib topgan formasidir. Shuningdek, nutq rang-barang ifodali tovushlarning majmuasidan iborat. Nutq bolalarda asta-sekin shakllanadi, bola o'sib rivojlanib boradi. Aslida bola nutqning o'sib borishidagi hal qiluvchi bosqich bir yarim yoshdan besh yoshgacha bo'lgan davrga to'g'ri keladi. Bu davrda bolaning nutqi muayyan sur'atda, besh yoshdan keyin esa nutq intensiv ravishda xilma-xil o'sib boradi. Biroq ayrim bolalarning nutqiy rivojlanishida bir qator kamchiliklar uchraydi va ma'lum bir sababga bog'liq bo'ladi. Nutq buzilishining ko'pgina turlari markaziy asab tizimining organik shikastlanishi bilan bog'liq bo'lib, u logoped va nevropatolog-shifokor yoki psixonevrologning hamkorlikda ishlashi bilan aniqlanishi mumkin. Bolalarda nutq buzilishini yuzaga keltiruvchi sabablar ichida tashqi (ekzogen) va ichki (endogen) omillar, shuningdek atrof-muhitning tashqi sharoitlari farq qilinadi. Nutqiy nuqsonning turli sabablarini ko'rib chiqishda evolyusion-dinamik yondoshiladi. Bu nuqsonning yuzaga kelish jarayonini tahlil qilishdan, anomal rivojlanishining umumiy qonuniyatlarini va har bir yosh davrida nutqning rivojlanish qonuniyatlarini hisobga olishdan iboratdir (I. M. Sechenov, L. V. Vigotskiy, V. I. Lubovski).

Nutq buzilishlari sabablar orasiga S.M. Dobrogaev quidagilarni ajratib ko'rsatgan:

1. Oliy nerv faoliyati kasalliklari
2. Anotamik nutq apparatida patalogik o'zgarishlar
3. Bolalalikdan tarbiyaning yetishmaganligi
4. Organizmning umumiy nevropatik holati

Maktabgacha yoshudagi bolalarning asosiy faoliyati bu o'yin hisoblanadi. O'yin orqali bola ham aqlan, ham jismonan rivojlanadi. O'yin bolani eng asosiy faoliyat turi hisoblanadi. O'yin orqali bola shaxs sifatida shakllanadi. Bolada predmetli-o'yin faoliyati jarayonida to'plangan tassurotlar yordamida nutq rivojlanishiga dastlabki zamin bo'lib hizmat qiladi. A.P. Usova shunday degan edi "Bolalar hayoti va faoliyatini to'g'ri tashkil etish – ularni tarbiyalash demakdir. Bolalarning tarbiyalanishining o'yin shakli shuning uchun ham samarali natija beradiki, o'yinda bola yashashni o'rganmaydi, balki o'z xayoti bilan yashaydi".

Bolalar bog'chasining pedagogik jarayonida o'yinning tutgan o'rni juda katta bo'lib, o'yindan maktabgacha tarbiya yoshdagi bolalarni tarbiyalash va ularga ta'lim berishda keng foydalaniladi.

Zero:

- o'yin bolalarning mustaqil faoliyati bo'lib, unda bolaning ruhiyati namoyon bo'ladi;
- o'yin maktabgacha tarbiya yoshdagi bolalar hayotini tashkil etish shaklidir;

- o‘yin bolalarni har tomonlama tarbiyalash vositalaridan biridir;
- o‘yin bolalarga ta’lim va tarbiya bershining metod va usulidir;
- o‘yin bolalarni o‘quv faoliyatiga tayyorlash vositasidir;

Logopedik o‘yinlar maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalar bilan olib boriladi. Logopedik o‘yinlarni tashkil etish va o‘tkazishda logoped turli nutq kamchiligiga ega bo‘lgan bolalarning qobiliyatlarini e‘tiborga olishi lozim.

Umumiy va nutq matorik asining buzilishlari bo‘lgan bolalarning (dizartriklarda) o‘yinda tez charchab qolishi kuzatiladi. Harakat bezovtaligi, o‘ziga ishonchsizlik, nutqiy charchashlar, jamoada o‘yinga kirishishda qiyinchilik tug‘diradi. Alalik bolalarda, o‘yinchoqlar bilan o‘ynaladigan o‘yin mazmuni maqsadga yo‘naltirilgan harakatni bildirmaydi. O‘yin ularda bir xil mazmuni va taqlidni aks ettiradi. Duduqlanuvchi bolalarda o‘yinda uyatchanlik, noto‘g‘ri nutqidan qo‘rqib, o‘yinga tez kirisha olmasliklarini kuzatamiz. Ular o‘yinda ko‘pincha tomoshabin bo‘ladilar yoki ikkilamchi rollarni tanlaydilar. O‘yin bolalarning aqliy axloqiy jismoniy va estetik rivojlanishida asosiy faoliyatlardan biridir. Bolalar bilan olib boriladigan logopedik o‘yinlar tovushlar talaffuzi, lug‘at, nutqning tempi va ravonligini normaga keltirish ustida ish olib boriladi.

Logopedik o‘yinlarni o‘tkazishning vazifalari quyidagilardan iborat:

1. Bolalarni to‘g‘ri nafas olish va nafas chiqarishga o‘rgatish;
2. Ovozni rivojlantirish. Past va baland ovozda gapirishga o‘rgatish;
3. Eshituv diqqati va nutqni eshitishni rivojlantirish;
4. Tovushlar talaffuzidagi kam chiliklarni bartaraf etish;
5. Bolalarda logopedik o‘yinlar orqali duduqlanishni bartaraf etish;
6. Bolalarda qo‘lining mayda harakatlari, hamda umumiy harakatlarni rivojlantirish.

Xulosa qilib aytganda, logopedik o‘yinlar bolalarda ham aqliy ham jismoniy rivojlanishiga katta yordam beradi. Logopedik o‘yinlar bolalarda nutq rivojlanishiga ham yordam beradi. Bolalarda nutqni faqat mexanik ta’sir asosida chiqarish emas balki, o‘yinlar orqali ham taqlid orqali ham chiqarsa bo‘ladi. Bunda logoped tajribali bo‘lishi kerak.

O‘yin bola hayotida eng kerakli jarayon va faoliyat turi hisoblanadi. O‘yin oldingi zamonlardan ya’ni ota-bobolarimizda bizga o‘tib kelayotgan faoliyat hisoblanadi. O‘yin bolani sog‘liq taraflama ham rivojlanishiga yordam beradi. O‘yinni to‘g‘ri tanlash va bolalar bilan to‘g‘ri o‘tkazish juda muhim ahamiyatga ega. To‘g‘ri tashkil qilingan o‘yin nutqida nuqsoni bo‘lgan bolalarda yangi so‘zlarni qo‘llash uchun ehtiyoj tug‘diradi, ularning lug‘at boyligi oshadi, nutqidagi kamchiliklar korreksiyalanib boradi. O‘yin mashqlari tortinchoq bolalarni faollashtirishga yordam beradi. O‘yin bolalarning nutqini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega bo‘lib , o‘yin va mashqlarda nutqiy material ongli ravishda o‘zlashtirilib, mexanik yodlashga yo‘l qo‘yilmaydi. Logoped o‘yinlarni

o‘tkazish orqali bolada nutqidan uyalmaslik, muloqotga kirishishi, to‘g‘ri va ravon gapirish kabi sifatlarni rivojlantirib boradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1.M.Y.Ayupova. Logopediya. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi.-T.:O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2019-yil

2.Islomova, O. (2022). NUTQ BUZILISHLARI PSIXOPROFILAKTİKASIDA TURLI XIL PSIXOLOGİK O‘YINLARNI TASHKIL ETISH. *Журнал Педагогики и психологии в современном образовании*, 2(5). извлечено от <https://ppmedu.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/4821>

3. Ozoda Islomova, UMUMTA’LIM MAKTABLARI QOSHIDAGI SHAXOBCHALARDAGI BOLALAR NUTQINI RIVOJLANTIRISHDA KOMPLEKS LOGOPEDIK TIZIMLI ISHLARNI TASHKIL ETISH , Журнал Педагогики и психологии в современном образовании: Том 2 № 6 (2022):

4. Malikaxon Qodirova, MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING BILISH QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISH , Журнал Педагогики и психологии в современном образовании: № 3 (2021): Zamonaviy ta’limda Pedagogika va psixologiya fanlari

AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
international scientific journal
7-son

Nashr qilingan sana: 27.12.2024.
Shrift: "Times New Roman".

“ACADEMIC JOURNAL” MCHJ

Manzil: 700096, Toshkent shahri, Chilozor tumani, Bog‘iston ko‘chasi, 116/6.
www.ajeruz.com, info@ajeruz.com, +998950457172